

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Ideological

مسائل آیدنولوژیک

داکتر سها
۲۳ جولای ۲۰۱۵

نقد قرآن

۲

فصل ۱: معرفی قرآن

فرض اینست که کسی که این کتاب را می خواند حداقل قرآن را یکبار و با دقت در معانی آن خوانده است. ولی قطعاً در تمام موارد چنین نیست بنابراین در این فصل به اختصار به معرفی قرآن می پردازم.

پیامهای اصلی قرآن

قرآن کتابی است که برحسب ادعای محمدبن عبدالله در حدود ۱۴۰۰ سال پیش در طی ۲۳ سال بر محمد نازل شده است. لبُ ألباب قرآن عبارتست از:

-قبول وجود خدای واحد دارای صفات کریمه و مبارزه با شرک و بت پرستی

-قبول وجود قیامت.

-قبول قرآن به عنوان کتاب خدا که مستقیماً به محمدپیامبر نازل شده است.

-احکام متنوعی که ادعا می شود راه حل نهائی تمام مشکلات بشری است.

-ضرورت اطاعت بی قید و شرط از خدا و محمد.

-تأکید بر انجام اعمال صالح که همان دستورات قرآن و محمدند.

-ضرورت پرهیز از نواهی قرآن و محمد.

-ضرورت و تأکید بر جنگ برای دفاع از اسلام و گسترش اسلام در جهان.

زیبایی کلام قرآن

قرآن از نظر کلامی زیباست. مخصوصاً سوره های کوچک مکی دارای بیانی شعرگونه و دلپذیرند. این سوره ها شبیه شعر نو سروده شده اند.

چنانچه در تاریخ اسلام آمده است یکی از جاذبه های مهم قرآن برای اعراب، زیبایی آن بود. البته همه جای قرآن از نظر زیبایی یکسان نیست.

جملات نچندان زیبا و درهم و برهم فراوان نیز دارد. به این موضوع در فصل "خطاهای نوشتاری قرآن" خواهیم پرداخت.

تکراری بودن قرآن

پیامهای اصلی قرآن صدها بار تکرار شده اند و در هر صفحه ای از قرآن به همه یا بعضی از آنان برخورد می کنید . بیش از همه ترساندن از قیامت و تأکید بر وحدانیت خدا و مبارزه با شرک و بت پرستی در پی هم تکرار شده اند . تقریباً غیرممکن است که صفحه ای از قرآن را بیابید که در آن به این دو موضوع اشاره نشده باشد . در قرآن مفاهیم کمی هستند که یکبار آمده باشند . قرآن شاید تکراری ترین کتاب موجود باشد . اگر کسی يك سوره بزرگ قرآن مثل بقره را بخواند، باخواندن بقیه قرآن چیز زیادی به دانش وی از قرآن اضافه نمی شود .

مثالهایی از تکرار مطالب در قرآن:

- اسم موسی ۱۳۶ بار در قرآن تکرار شده است و داستان موسی به صورت کوتاه و بلند در ۳۴ سوره قرآن تکرار شده است .

- عبارت " جنات تجری من تحتها الانهار) "باغهای بهشتی که جویبارهایی از زیر آن عبور می کنند (عینا حدود ۴۰ بار تکرار شده است .

- عبارت " و من اظلم ممن افتری علی الله الکذب " (چه کسی ظالمتر از کسی است که به خدا دروغ می بندد) . عیناً ۹ بار و با تغییر اندکی در لفظ ۱۳ بار دیگر تکرار شده است .

- مفهوم « و یعبدون من دون الله ما لا یضرهم و لا ینفعهم » یعنی غیر از خدا چیزی را می پرستند که به آنها نفع و ضرری نمی رساند؛ حداقل ۱۰ بار تکرار شده است .

- عبارت " الله الذی خلق السموات و الارض فی سته ایام (خلقت آسمانها و زمین در ۶ روز) ۷ مرتبه در قرآن تکرار شده است .

به جرأت می توان گفت که کل محتوای قرآن را بدون تکرار می توان در ۲۰٪ از حجم موجود قرآن جای داد .

کم محتوا بودن قرآن

قرآن کتابی با محتوای کم و سطحی است . به مطالب متنوع در سطح فهم عوام زمان محمد و محیط عربستان اشاره کرده بدون استدلال مناسب و تعمق کافی . برای مثال وقتی از محمد پرسیده می شود که چرا ماه شکرهای متنوع دارد؟ او در قرآن می گوید : برای این که شما عدد سنین (سالها) و حساب را داشته باشید . اگر امروز همین سؤال از يك دانش آموز هم پرسیده شود خواهد گفت که چون قسمتهای مختلفی از ماه به سمت خورشید است ولی محمد اصلاً چنین چیزی را نمی دانسته است بنابراین، این جواب بسیار عوامانه را داده است

تکراری بودن قرآن دلیلی مهم بر کم محتوا بودن قرآن است . محمد چیزهای محدودی از کتب مقدس یهود و مسیحیان فراگرفته بود و چیزهای مختصری هم از فرهنگ خود یا فرهنگهای دیگر به گوشش خورده بود . طبعاً در آن دوران عقب افتادگی و آنهم در محیط عربستان، که یکی از عقب افتاده ترین نقاط زمین بود، چیز زیادی برای آموختن یافت نمی شد . حال محمد می خواست این حکایتها و نکات محدود را در عرض ۲۳ سال برای مردم بگوید، طبعاً چاره ای جز تکرار پی در پی آنان نداشت و این دلیل روشنی بر اینست که قرآن کار محمد است نه خدا . علم خدا که محدود و ناچیز نیست .

محیط زدگی قرآن

قرآن به شدت تحت تأثیر فرهنگ و سنتها و زبان عربی است. مثلاً فهم بسیاری از کلمات و مفاهیم قرآن نیاز به آشنائی به فرهنگ و سنن عربی در زمان محمد دارد. بسیاری از آداب و رسوم عربی به عنوان احکام قرآن و اسلام مطرح شده است مثل ماههای حرام، برده داری، تحقیر زن، کاروان زنی و نحوه برخورد با دشمنان. مثلاً بت پرستی در محیط مکه بسیار رایج بوده است که در ایران خدای واحد پرستش می شد و در روم مسیحیت رایج بود. ولی محمد تحت تأثیر شدید محیطش، محور اصلی قرآن را مبارزه با بت پرستی قرار داده است غافل از این که اینهمه بحث از بت پرستی به درد نقاط دیگر جهان و یا آینده بشریت نمی خورد.

مثال دیگر کشتیهای بادبانی است که در زمان محمد رایج بوده است. بارها در قرآن به نقش باد در پیش راندن کشتی اشاره شده و آن را خواست خدا دانسته است. مثل:

هُوَ الَّذِي يَسِّرُكُمُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّى إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلِكِ وَجَرَيْنَ بِهِم بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنْ أَنْجَيْتَنَا مِنْ هَذِهِ لَنُكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ (۲۲) یونس

او کسی است که شما را در خشکی و دریا می‌گرداند تا وقتی که در کشتیها باشید و آنها با بادی خوش آنان را ببرند و ایشان بدان شاد شوند [بناگاه] بادی سخت بر آنها وزد و موج از هر طرف بر ایشان تازد و یقین کنند که در محاصره افتاده‌اند در آن حال خدا را پاکدلانه می‌خوانند که اگر ما را از این [ورطه] برهانی قطعاً از سپاسگزاران خواهیم شد (۲۲)

غافل از این که به زودی موتورهای متنوع جای باد را می‌گیرند این امر هم مؤید آنست که قرآن کار محمد است نه خدا چون خدا از آینده خبر دارد.

بخش عمده ای از قرآن در پاسخ به حوادث روزمره محیط مدینه و مکه نازل شده است. مثلاً واقعه ای اتفاق می‌افتاد یا جنگی در می‌گرفت و محمد پس از آن حوادث آیاتی را در مورد آنان نازل می‌کرد. حتی بسیاری از آیات در توضیح زندگی خصوصی محمد است مانند آیات افک که در مورد تهمت زنا به عایشه به طور تفصیل سخن می‌گویند در صورتی که این ریزه کاریهای جزئی فائده ای برای اعصار دیگر ندارد. در مجموع محمد قادر نشده است که کتابی فرافرنگی و همگانی بیاورد.

بی‌نظمی قرآن

از لحاظ مفاهیم، موضوعات و نوشتار، قرآن بی‌نظم‌ترین کتابی است که من دیده‌ام. مطالب قرآن به صورت تکه تکه و نامربوط پشت سر هم قرار گرفته‌اند. گاهی حتی در يك آیت، دو یا چند مفهوم نامربوط کنار هم آمده است. چینش مطالب نه بر اساس موضوع و نه بر اساس تاریخ نزول است.

موارد بی‌نظمی:

- ذکر امور بسیار متنوع در هر سوره مخصوصاً در سوره‌های بزرگتر
- عدم دنبال کردن موضوع خاص و ذکر مخلوط موضوعات متنوع، به نحوی که اگر بخواهید نظر قرآن را در موضوع خاصی بدانید لازم است که تمام قرآن را بگردید.
- کنار هم نهادن آیاتی که هیچ ارتباط معنایی با هم ندارند.
- کنار هم گذاشتن مفاهیم نامربوط حتی در يك آیت.

غیر دقیق بودن قرآن

در بیان مطالب قرآن دقت کافی به کار برده نشده است. مثلاً مطلبی را در آیتی به طور کلی گفته و چند سال بعد متوجه شده است که کلیت آیت قبل غلط بوده است بنابراین در آیتی دیگر آن را تخصیص زده است. در بسیاری موارد هم، بی دقتیهای قبلی اصلاح نشده اند. برای مثال گفته است "ان مع العسر یسرا" یعنی قطعاً به دنبال هر سختی آسانی وجود دارد. این جمله به صورت کلی در تمام موارد صادق نیست. اما در هیچ جای دیگر نیز این خطا اصلاح نشده است. البته مفسران و فقهاء به کمک محمد آمده اند و در اصلاح این بی دقتیها، با آیات بعدی و یا حدیث و یا با استفاده از توجیه های من درآوردی، سعی بسیار کرده اند. چنین بی دقتی در نوشتارهای علمی امروز غیر قابل پذیرش است. يك محقق باید جمله خبری را همانگونه بگوید که درست باشد نه این که نیمه خطا بگوید و بعد از دو سال دوباره آن را اصلاح کند.

مبهم بودن قرآن

بیشتر آیات قرآن نیازی به تفسیر ندارند و با خواندن می توان فهمید اما در قرآن ابهام نیز فراوان است. این ابهامات دلایل مختلفی دارد از جمله بی نظمی شدید قرآن، بیان مطالب نادرست و مبهم از سنتهای مختلف، بی دقتی در بیان مطالب، حذفهای نابجای فراوان، ضمیرهایی با مراجع نامشخص، جمله های درهم و نامفهوم، ادعاهای تاریخی بدون سند و نام و تاریخ و سرزمین، به کار بردن لغات غیر عربی و عربی نا مانوس که حتی صحابه و مفسر بزرگی مثل ابن عباس در معنی آنان دچار تردید می شوند. علاوه بر اینها تخصیص و نسخ هم بر ابهام قرآن افزوده اند. همچنین عده کثیری از آیات قرآن را بدون مراجعه به سنت نمی توان فهمید و عده ای از آیات را با مراجعه به سنت هم نمی توان فهمید چون چیز قابل اعتمادی در مورد آنان در سنت نیست. مثلاً صدها آیت کوتاه چند کلمه ئی در سوره های مکی، مخصوصاً در جزو سی ام قرآن، آمده اند که کاملاً مبهم اند و این آیات محل بحث و جدال شدید مفسرانند چون نه از ظاهر آنان و نه از سنت معنی قطعی آنان به دست نمی آید. این موضوع در فصل مستقلی بحث شده است.

فهم قرآن

منابع اسلام فقط دو چیزند: قرآن و سنت. منظور از سنت گفتار و کردار محمد است که در کتب حدیث و سنن و سیره آمده است. عالمان دینی در طول تاریخ ۱۴۰۰ ساله گذشته حقا به اسلام آبرو داده اند. قرآن پراکنده و گاه از بین رفته را جمع و تدوین کردند. احکام و احادیث محمد را با دقتی ستودنی جمع آوری و مدون کردند. سنت محمد را با زحمتی باورنکردنی جمع کردند. از احکام پراکنده و متناقض محمد، دستگاه رفیع فقه را ساختند. در حالی که در اسلام چیزی از فلسفه وجود ندارد، با برگرفتن فلسفه یونان و پرورش آن، فلسفه و کلام اسلامی را ساختند. در حالی که در گفتار و کردار محمد چیزی از عرفان و تصوف وجود نداشت با برگرفتن عرفان از ادیان هندو و مسیحیت، بنای رفیع عرفان اسلامی را ساختند. با نوشتن صدها کتاب اخلاقی و با برگرفتن اندیشه های دانشمندان ملل مختلف مخصوصاً یونانیان، اخلاق اسلامی را پرورش دادند. واقعیت انکار ناپذیر اینست که اسلام پرورش یافته در دامن علمای اسلامی، بسیار زیباتر، فریبنده تر، کاملتر، صحیحتر، اخلاقی تر و انسانی تر از اسلام محمد است و به همین دلیل است که برای نزدیک شدن به معنی واقعی قرآن باید هرچه بیشتر به خود قرآن بدون بزرگ و سنت صحیح تکیه کنید و به منابع نزدیکتر به صدر اسلام مراجعه کنید.

بنابراین راه مطمئن در فهم قرآن، استفاده از خود قرآن و سنت است. گرچه این راه به ظاهر آسان می آید ولی چندان هم سراسر است و آسان نیست. در اینجا به مهمترین مشکلات و راه های حل آنها پرداخته می شود.

موانع فهم قرآن

-بی نظمی یکی از بزرگترین موانع فهم قرآنست. پاره پاره بودن مطالب و پراکنده بودن هر مطلب در بین بیش از ۶۶۰۰ آیت، کار فهم نظر قرآن در مورد يك موضوع خاص را بسیار مشکل می کند. راه حل اساسی برای مقابله با این مشکل اینست که باید تمام آیات مربوط به يك موضوع را یافت و در کنار هم نهاد. اینکار در گذشته بسیار مشکل بود ولی امروز با استفاده از کامپیوتر بسیار آسانتر شده است.

-تکمیل نظر قرآن با زمان: در مواردی با گذر زمان نظر قرآن تغییر پیدا کرده است مثلاً در ابتدای دعوت توصیه به جنگ نمی شد ولی در مدینه، جنگ سرلوحه دعوت محمد قرار گرفت. این تغییر در موارد متعدد دیگری هم مشاهده می شود. برای مقابله با این مشکل دانستن زمان نزول آیات ضروری است. با مراجعه به تفاسیر معتبر قرآن می توان بر این مشکل غلبه پیدا کرد.

-ناسخ و منسوخ: در مواردی حکمهای قبلی قرآن توسط آیات بعدی نسخ(لغو) شده است. مثلاً در ابتدای دعوت محمد در مکه، ظاهراً آزادی عقیده مورد قبول قرآنست اما در مدینه این آزادی عقیده نسخ شده است که این نسخ بعدی روی بیش از صد آیت قبلی تأثیر گذاشته است. مشکل اینجاست که در هیچ آیتی ذکر نشده که این ناسخ است یا منسوخ. برای حل این معضل مراجعه به کتب معتبر ناسخ و منسوخ ضروری است. البته مهمترین موارد نسخ در همین کتاب جمع آوری شده است و برای يك انسان غیر متخصص، توجه به همین موارد مهم کافی است.

-نیاز به شأن نزول عده ای از آیات: یکی از بهترین راههای پی بردن به معنی آیت مبهم، توجه به شأن نزول آیت است. یعنی این که این آیت در پاسخ به چه واقعه ای نازل شده است. در صورت نیاز باز هم با مراجعه به تفسیر می توان به شأن نزول پی برد.

-اصلاحات مترجمین و مفسرین: گرچه ترجمه قرآن برای کسی که عربی نمی داند ضروری است و تفاسیر نیز برای رفع ابهام آیات مبهم ضروری اند، اما کار مفسران و مترجمان پاره دوزی نیز هست. واقعیت تلخ اینست که در اکثر قریب به اتفاق موارد، مؤمن و روحانی هیچ دینی نمی تواند محقق واقعی در دین خودش باشد. برای تحقیق بیطرفانه، محقق باید از روی اعتقاد و باور به دین ننگرد. اعتقاد قبلی به چیزی به معنی اینست که شما قبل از تحقیق، قضاوتتان را کرده اید. بنابراین تحقیق بعدی چیزی جز تأیید اعتقادات قبلی شما نمی زاید. این مطلب از بدیهیات روانشناسی مدرن محسوب می شود. بنابراین مفسران و عالمان اسلامی هرگز محققان بیطرفی در قرآن نیستند.

آنان قبل از مراجعه و تحقیق در قرآن به قرآن ایمان آورده اند و تنها با دیده کسب معرفت و هدایت و مدح به قرآن می نگرند یعنی آنان با پیش داوری به شدت مثبت در قرآن می نگرند به همین دلیل کار مفسران پاره دوزی است. آنان از قبل ایمان دارند که قرآن کلام خداست و در کلام خدا ضعف و خطا وجود ندارد بنابراین اولاً چون فقط به دیده مدح و ستایش به قرآن می نگرند بیشتر خطاهای قرآن را نمی بینند. ثانیاً اگر خطائی بسیار واضح را بر حسب اتفاق مشاهده کردند چون معتقدند که خطا نیست بنابراین به توجیه آن می پردازند و آن خطا را از دیده خود و دیگران می پوشانند و به قول حافظ:

شیخ ما گفت خطا بر قلم صنع نرفت آفرین بر نظر پاک خطا پوشش باد

مفسران، قرآن را تراویده از قلم صنع می دانند طبعاً در آن خطائی نمی بینند و اگر هم دیدند آن را می پوشانند. به همین دلیل در اکثر موارد در ترجمه و تفسیر قرآن، کلمات و نکاتی را می افزایند تا معنی آیت از دید خودشان درست در آید و غیر منصفانه تر این که گاه حتی معنای لغات را تغییر می دهند مثلاً در ترجمه ای دیدیم که لغت مکر را تدبیر معنی کرده بود. برای این که خلاف قرآن، مکر را به خدا نسبت نهد. جالب است بسیاری از مترجمان و مفسران دایه های دلسوزتر از مادرند و آنقدر بعضی آیات را حك و اصلاح می کنند تا آیت از معنای واقعی اش خارج می شود. در

اینگونه موارد مراجعه و مقایسه با ترجمه ها و تفسیرهای قدیمی تر و معتبرتر می تواند کارساز باشد، اما حل نهائی آن متأسفانه نیاز به دانستن زبان عربی و آشنائی با تفسیر دارد.

بسیاری از روشنفکران مسلمان هم پاره دوزان مدرن اند. اکثراً از قرآن و منابع دینی بی اطلاعند یا کم اطلاعند اما ایمان عمیق به اسلام دارند. بنابراین با گرفتن جملاتی از قرآن یا سنت و تحریف کلمات و معانی آنها، لباس مدرنیته را بر تن اسلام می پوشانند. اینان بر اساس مد روز تفسیری جدید بر اسلام می گذارند و جوانان بیچاره مسلمان را از بیراهه ای به بیراهه دیگر سوق می دهند. زمانی که سوسیالیسم مد روز بود، بر اسلام لباس سوسیالیسم می پوشاندند؛ چنانچه دکتر شریعتی در ایران کرد و امروز که دموکراسی مد روز است، بر اسلام لباس دموکراسی می پوشاندند؛ همانگونه که امروز گروههای سیاسی اسلام گرای جهان عرب چنین می کنند. در بسیاری موارد در سراسر يك کتاب آنان، آیتی از قرآن یا حدیثی از محمد مشاهده نمی کنید. بسیاری از آنان بافته های خود را بر اسلام می پوشانند. روحانیون متجدد نیز دست کمی از روشنفکران مسلمان در تحریف اسلام ندارند

علی رغم مشکلات فوق باز هم توصیه می شود که از خواندن قرآن نهراسید چون با خواندن ساده قرآن به معنای بیشتر آیات پی می برید.

البته بسیار بهتر است که آیات مربوط به يك موضوع را با هم بخوانید. اما در صورت ابهام یا تضاد باید به تفاسیر معتبر مراجعه کنید. من تفاسیر قدیمی تر و متکی به سنت را ترجیح می دهم چون تفاسیر آیات را از صحابه یا تابعین نقل می کنند، مثل تفسیر طبری و تفسیر الدر المنثور.

نکته دیگر این که اگر قرآن را با عشق و ایمان بخوانید همه چیز آن به نظرتان درست می آید و اگر با نفرت بخوانید همه چیز آن به نظرتان غلط می آید درحالی که نه اینست و نه آن. فردی ادعای نبوت کرده و کتابی را به عنوان کتاب خدا معرفی کرده است. شما باید بدون حب و بغض آن را به دقت مطالعه کنید، در آن تفکر کنید با علم و واقعیت و عقل بسنجید و اگر آن را راست و معجزه دیدید از آن تبعیت کنید و گر نه آن را کنار بگذارید.

ادامه دارد